

ТУРБОТИ ХЛІБОРОБА

О та переступна поріг нашої світлиці: Новий рік. Вперше за довгі роки на під дзвін кременських курантів, без гучного поздоровлення із зореною столицею. Прийшов розсудлив, але не без гравію про складне сьогодення, що потребує нашого наявного терпіння. Додає надія та, що терпіння це не стане таким затяжним, як попередні десятиліття. З усіма нами сподіваються на це і наші селяни. Ні, вони ще не розселялися до краю, зберегли в собі любов до землі, незламний дух і добливого господаря. Свідченням того — нові форми господарювання, створені агроЕрп, акціонерних товариств, прагнення до фермерства та інших форм приватної власності.

У дуже складних умовах відбуваються ці перетворення. Але вони незворотні. Виникає безліч проблем, великих і малих. Ось про них починаємо сьогодні розмову. Запрошуємо до неї широка коло сільських читачів. Ваше слово, панове!

ЧИМ ЖИВЕШ, СЕЛЯНИНЕ?

Четвер, 14 січня 1993 р.

СЛОВО — ГОЛОВІ КОЛГОСПУ

ГРОМАДОЮ ДОЛАТИ ТРУДНОЩІ

Наші люди звикли до них, до отих труднощів. Надто привычні час, але три чверті століття, в національному житті, зайняли глубинний експеримент, а обіцяні світла майбуття залишилися тільки харевом. Навіть у роках видносної стабільності чи не наявними створювались всілякі проблеми, що затинали хувиці. Іх успішним розв'язанням підмурим проводом.

Гот, як кажуть, дійшло до ручки. Не варто зайве зумінняти на реаліях сьогодення, а тим більше на його політичних аспектах. Цим досить широко зафіксувалися політики та політикани, різні партії, які зараз не переслідують у простиричах думок, якими такі багаті сучасні засоби масової інформації. Люди стомилися від потоку нерідко суперечливих історій щодо виходу з кризи. Політична відсула на задній план економіку, практично немає нікого серйозної зацікавленості. І, це, призначається, лікає.

Торкнувшись найбліжчим — кризи в агропромисловому комплексі, а точніше — рідного колгоспу, котрого не мінули, негазади, горе兹исні передбудови й непевні кроки до ринкової економіки.

Немало поспіхом спечених «теоретиків» причину всіх бід вібачають у самому колгоспному ладові, ратують за його скасування, а є то лік відадіння колгоспу. Добре, що вже будуть тверді думки, які підтримують будь-який виклик власності, аби лицьо виявили ефективністю.

Наш колгосп відродив багато років робить вагомий внесок у пропозиції ресурсів народного господарства. У краї роки зерна збирати почали 20 тисяч тонн при врожайності 40—45 центнерів з гектара. Молока виробляти понад 15 тисяч тонн, місса — до двох тисяч тонн, овочів, які підтримують будь-який виклик власності, — не менше шести тисяч тонн соняч-

ника, громада справжніх господарів землі, які повинні бути віддані про ІІ родичеві. Всі діяльність буде збудовано на господарському розрахунку, земельного польового поля, але вал практично не зменшився, бо середні врожайності зернових становили 52 центнерів з гектара. Виконано державне завдання з усіх видів продукції, прямим, зерна прорізані 7.500 тонн, всі необхідні фонди засіяні, повністю забезпечено фуркам наше таємництво. До того ж, комбікорми готують на власному заводі. І, що не менш важливо, продають необхідність зерна колгоспникам.

Таким чином, рівень виробництва практично не змінився. Але якою ціною досягли цього? Загальній земельної площи, які почали погано відповісти на багаті рівень рентабельності практиканту, не змінився. Таємничим, не занедбана однією з основних економічних категорій — розширене відтворення, що в нинішніх умовах діалектично не заважає відтворенню, що мається за дверима. Знову економіка линилася за дверима.

Ось, зокрема, що (хоча не лише це) треба частіше й глибше, на мою думку, аналізувати з трохи Верховної Ради Республіки Крим. А потім поглянути на їх ходу в останній сесії. Надіємося, що вони погодяться на підлогу, що дозволить за пропозицією підприємства відкрити відповідну діяльність. Це відділення районної лікарні взяла під опіку

Однак і в цих досить складних умовах ми не сидимо, сікавши руки. Ось приклад:

У стабільності виробництва, да і відносин, важливу роль відіграє наша переробна фабрика.

Ось, зокрема, що (хоча не лише це) треба частіше й глибше, на мою думку, аналізувати з трохи Верховної Ради Республіки Крим. А потім поглянути на їх ходу в останній сесії. Надіємося, що вони погодяться на підлогу, що дозволить за пропозицією підприємства відкрити відповідну діяльність. Це відділення районної лікарні взяла під опіку

Ось, зокрема, що (хоча не лише це) треба частіше й глибше, на мою думку, аналізувати з трохи Верховної Ради Республіки Крим. А потім поглянути на їх ходу в останній сесії. Надіємося, що вони погодяться на підлогу, що дозволить за пропозицією підприємства відкрити відповідну діяльність. Це відділення районної лікарні взяла під опіку

Ось, зокрема, що (хоча не лише це) треба частіше й глибше, на мою думку, аналізувати з трохи Верховної Ради Республіки Крим. А потім поглянути на їх ходу в останній сесії. Надіємося, що вони погодяться на підлогу, що дозволить за пропозицією підприємства відкрити відповідну діяльність. Це відділення районної лікарні взяла під опіку

Ось, зокрема, що (хоча не лише це) треба частіше й глибше, на мою думку, аналізувати з трохи Верховної Ради Республіки Крим. А потім поглянути на їх ходу в останній сесії. Надіємося, що вони погодяться на підлогу, що дозволить за пропозицією підприємства відкрити відповідну діяльність. Це відділення районної лікарні взяла під опіку

Ось, зокрема, що (хоча не лише це) треба частіше й глибше, на мою думку, аналізувати з трохи Верховної Ради Республіки Крим. А потім поглянути на їх ходу в останній сесії. Надіємося, що вони погодяться на підлогу, що дозволить за пропозицією підприємства відкрити відповідну діяльність. Це відділення районної лікарні взяла під опіку

Ось, зокрема, що (хоча не лише це) треба частіше й глибше, на мою думку, аналізувати з трохи Верховної Ради Республіки Крим. А потім поглянути на їх ходу в останній сесії. Надіємося, що вони погодяться на підлогу, що дозволить за пропозицією підприємства відкрити відповідну діяльність. Це відділення районної лікарні взяла під опіку

Ось, зокрема, що (хоча не лише це) треба частіше й глибше, на мою думку, аналізувати з трохи Верховної Ради Республіки Крим. А потім поглянути на їх ходу в останній сесії. Надіємося, що вони погодяться на підлогу, що дозволить за пропозицією підприємства відкрити відповідну діяльність. Це відділення районної лікарні взяла під опіку

Ось, зокрема, що (хоча не лише це) треба частіше й глибше, на мою думку, аналізувати з трохи Верховної Ради Республіки Крим. А потім поглянути на їх ходу в останній сесії. Надіємося, що вони погодяться на підлогу, що дозволить за пропозицією підприємства відкрити відповідну діяльність. Це відділення районної лікарні взяла під опіку

Ось, зокрема, що (хоча не лише це) треба частіше й глибше, на мою думку, аналізувати з трохи Верховної Ради Республіки Крим. А потім поглянути на їх ходу в останній сесії. Надіємося, що вони погодяться на підлогу, що дозволить за пропозицією підприємства відкрити відповідну діяльність. Це відділення районної лікарні взяла під опіку

Ось, зокрема, що (хоча не лише це) треба частіше й глибше, на мою думку, аналізувати з трохи Верховної Ради Республіки Крим. А потім поглянути на їх ходу в останній сесії. Надіємося, що вони погодяться на підлогу, що дозволить за пропозицією підприємства відкрити відповідну діяльність. Це відділення районної лікарні взяла під опіку

Ось, зокрема, що (хоча не лише це) треба частіше й глибше, на мою думку, аналізувати з трохи Верховної Ради Республіки Крим. А потім поглянути на їх ходу в останній сесії. Надіємося, що вони погодяться на підлогу, що дозволить за пропозицією підприємства відкрити відповідну діяльність. Це відділення районної лікарні взяла під опіку

Ось, зокрема, що (хоча не лише це) треба частіше й глибше, на мою думку, аналізувати з трохи Верховної Ради Республіки Крим. А потім поглянути на їх ходу в останній сесії. Надіємося, що вони погодяться на підлогу, що дозволить за пропозицією підприємства відкрити відповідну діяльність. Це відділення районної лікарні взяла під опіку

Ось, зокрема, що (хоча не лише це) треба частіше й глибше, на мою думку, аналізувати з трохи Верховної Ради Республіки Крим. А потім поглянути на їх ходу в останній сесії. Надіємося, що вони погодяться на підлогу, що дозволить за пропозицією підприємства відкрити відповідну діяльність. Це відділення районної лікарні взяла під опіку

Ось, зокрема, що (хоча не лише це) треба частіше й глибше, на мою думку, аналізувати з трохи Верховної Ради Республіки Крим. А потім поглянути на їх ходу в останній сесії. Надіємося, що вони погодяться на підлогу, що дозволить за пропозицією підприємства відкрити відповідну діяльність. Це відділення районної лікарні взяла під опіку

Ось, зокрема, що (хоча не лише це) треба частіше й глибше, на мою думку, аналізувати з трохи Верховної Ради Республіки Крим. А потім поглянути на їх ходу в останній сесії. Надіємося, що вони погодяться на підлогу, що дозволить за пропозицією підприємства відкрити відповідну діяльність. Це відділення районної лікарні взяла під опіку

Ось, зокрема, що (хоча не лише це) треба частіше й глибше, на мою думку, аналізувати з трохи Верховної Ради Республіки Крим. А потім поглянути на їх ходу в останній сесії. Надіємося, що вони погодяться на підлогу, що дозволить за пропозицією підприємства відкрити відповідну діяльність. Це відділення районної лікарні взяла під опіку

Ось, зокрема, що (хоча не лише це) треба частіше й глибше, на мою думку, аналізувати з трохи Верховної Ради Республіки Крим. А потім поглянути на їх ходу в останній сесії. Надіємося, що вони погодяться на підлогу, що дозволить за пропозицією підприємства відкрити відповідну діяльність. Це відділення районної лікарні взяла під опіку

Ось, зокрема, що (хоча не лише це) треба частіше й глибше, на мою думку, аналізувати з трохи Верховної Ради Республіки Крим. А потім поглянути на їх ходу в останній сесії. Надіємося, що вони погодяться на підлогу, що дозволить за пропозицією підприємства відкрити відповідну діяльність. Це відділення районної лікарні взяла під опіку

Ось, зокрема, що (хоча не лише це) треба частіше й глибше, на мою думку, аналізувати з трохи Верховної Ради Республіки Крим. А потім поглянути на їх ходу в останній сесії. Надіємося, що вони погодяться на підлогу, що дозволить за пропозицією підприємства відкрити відповідну діяльність. Це відділення районної лікарні взяла під опіку

Ось, зокрема, що (хоча не лише це) треба частіше й глибше, на мою думку, аналізувати з трохи Верховної Ради Республіки Крим. А потім поглянути на їх ходу в останній сесії. Надіємося, що вони погодяться на підлогу, що дозволить за пропозицією підприємства відкрити відповідну діяльність. Це відділення районної лікарні взяла під опіку

Ось, зокрема, що (хоча не лише це) треба частіше й глибше, на мою думку, аналізувати з трохи Верховної Ради Республіки Крим. А потім поглянути на їх ходу в останній сесії. Надіємося, що вони погодяться на підлогу, що дозволить за пропозицією підприємства відкрити відповідну діяльність. Це відділення районної лікарні взяла під опіку

Ось, зокрема, що (хоча не лише це) треба частіше й глибше, на мою думку, аналізувати з трохи Верховної Ради Республіки Крим. А потім поглянути на їх ходу в останній сесії. Надіємося, що вони погодяться на підлогу, що дозволить за пропозицією підприємства відкрити відповідну діяльність. Це відділення районної лікарні взяла під опіку

Ось, зокрема, що (хоча не лише це) треба частіше й глибше, на мою думку, аналізувати з трохи Верховної Ради Республіки Крим. А потім поглянути на їх ходу в останній сесії. Надіємося, що вони погодяться на підлогу, що дозволить за пропозицією підприємства відкрит

ПЕ ВЧОРА було свято, що вчора... Здавалось, якщо не пів-Україні, то пів-Києва, напевне, виходило в Москву на першу побовину декаду українського мистецтва і літератури. Позакривалися театри й Палац культури, спорожніла письменницька Спілка: на час Декади керівництво роботою Спілки радянських письменників України було покладено на В. Некрасова та В. Козаченка.

Українські газети бринчили олімпом великою Сталіцю, рідною Москвою.

Володимир Миколайович Сосюра був стомлений до краю: кожного дня виступи, статті, інтервю, покладання наїздів. У газетах висили зімні. Поет, залиш про його виступи в Болоньї, засів Будинок Спілки в машинописному заводі, в Центральному Будинку Радянської Армії, в Московському університеті, в Конгресному залі імені І. Т. Чайковського... Москвичі тепло сприймали його поезії, а особливо — «Любить Україну».

Ще вчора, ще не змокли склоподібні фанфари, ще не встигли учасники одержати високі нагороди, ще не всі повернулись в столиці додому... Ще з усіх гумонізових відтунували слова любові до українського народу, його мистецтва, літератури...

І враз немові страха на віскій ногі, обірвалося. Громом а ясного неба:

«Вірі! В. Сосюра! «Любить Україну», вниклає почуття розчарування і преступу... Не таку Україну осіпає у своєму вірші В. Сосюра. Під такою творчістю піднімається будь-який недр у українського народу з націоналістичного табору скажімо, Петлюра, Бандера і т. ін...».

Так писалось в редакційній статті «Правди» за 2 липня 1951 року «Проти ідеологічних перекручені в літературі». Йо наїзд в літературному стилі, як вирок, що не підлягає оскарження.

«Вірі! В. Сосюра! «Любить Україну», вниклає почуття розчарування і преступу... Не таку Україну осіпає у своєму вірші В. Сосюра. Під такою творчістю піднімається будь-який недр у українського народу з націоналістичного табору скажімо, Петлюра,

Бандера і т. ін...».

Зарештовано й катовано Ільїна, коли Ільїн віз до Москви, поет візяв даї своїм «декади» книжки — «Вібрани поезії» та «Ізбраниє», де, поруч з віршем «Любить Україну» були вміщені його найцінніші сільчанські любові до «геніального воїнства, до найкращої і наїмудрішої людини всіх віків і народів».

Володимир Миколайович добре пам'ятає, як у стражному сорок січому за націоналізмом шельмували Максима Рильського, Юрія Яновського, Івана Сенченка... Поета тоді посеред ночі викинували до Кагановичів. Й вимагали там «дати образ воїнда», Корнійчук просто наказав:

Хайді! хай забирають. Хайді ведуть мене до тебе, Марії, до муки твоїх...

Два дні слухав ту критику Володимир Миколайович, два дні був сам не що, то згадував Сабурому дачу, де тридцять зачиняли його в божевільно, то листи своєї табірної, які виключили його з партії. Самотою від його засадили в божевільно, коли виключили з партії. Тоді образ дозволив тоді авторові «Червону зими» повернутися до життя... Едагат рідків про «батька і воїнда» намерився. А в очі йому чомусь втрапив «Любить Україну». Може, треба було — «Любить Сталіна»?

Стократ клявся. По тому образу в його поезії багато

Готова валіза чорною краплю під дверима...

Для поета то, може, був би наїльгись шлях. Але наїзд придумали йому коректніші кару. Болочину. За вірш «Любить Україну».

За час його в громадянський війні, за його «Червону зими».

Гірка пам'ять. Навіть Ільїна відпустили? Давній, давній вірш... Сорок п'ять років, після підписаній, перебораний школами...

Любить Україну, як сонце, любить...

Уміть, і уміть, і уміть... Бубони той школи, які ви задурманили модними ритмами, роками заокеанськими...

Давай, друже, почтаемо підручника твоєго, щоб ти саме сприймав вірш, щоб розуміти його щеміні біль. Пoета... Аби тим новітнім «прогресистам», як Кім, та його Марія, божевільний і бориський табір — кого б любили? Чи згадували б так пронізвально свою Україну, чи забули б про неї?

Любить Україну, як сонце, любить...

Як вітер! І трава, і води... В годину часливу і в радості мити, Любить у годину негоди...

Сердече спасибі! Вам, дорогі наші учителі! і вожді, за будущість піклування про розвиток культури українського народу, пропаганізацію Української Радянської Соціалістичної Республіки...».

Під одним з таких вірнопідіданих листів-поділок стояв підпис Ільї — Володимира Сосюри.

Спасибі! Вам... А крізь туман в очах зловісно проступало: «Одверто націоналістично звучати слова поета, які грубі перекручуєть правду життя». Вуста щепотів нечестиво нічого не зрозуміло в його самітній оселі, немовля кінчика короге безнадійно: «Марія... Ма...», «Марія, його дружині, для років вже не було поруч,

сторшені» пройшли називати у берлінських таборах...

Два дні підряд тривали обори комуністів-пісменників Києва. Доловід робив Андрій Малинко (10 липня ІІ надрукувала «Радянська Україна»). Малинко критикував свого побратима — як босин посигу Івана... Потім над «могилою поета він заплачував».

Два дні слухав ту критику Володимир Миколайович, два дні був сам не що, то згадував Сабурому дачу, де тридцять зачиняли його в божевільно, то листи своєї табірної, які виключили його з партії. Самотою від його засадили в божевільно, коли виключили з партії. Тоді образ дозволив тоді авторові «Червону зими» повернутися до життя... Едагат рідків про «батька і воїнда» намерився. А в очі йому чомусь втрапив «Любить Україну». Може, треба було — «Любить Сталіна»?

Стократ клявся. По тому образу в його поезії багато

Два дні слухав ту критику Володимир Миколайович, два дні був сам не що, то згадував Сабурому дачу, де тридцать зачиняли його в божевільно, то листи своєї табірної, які виключили його з партії. Самотою від його засадили в божевільно, коли виключили з партії. Тоді образ дозволив тоді авторові «Червону зими» повернутися до життя... Едагат рідків про «батька і воїнда» намерився. А в очі йому чомусь втрапив «Любить Україну». Може, треба було — «Любить Сталіна»?

Стократ клявся. По тому образу в його поезії багато

Два дні слухав ту критику Володимир Миколайович, два дні був сам не що, то згадував Сабурому дачу, де тридцать зачиняли його в божевільно, то листи своєї табірної, які виключили його з партії. Самотою від його засадили в божевільно, коли виключили з партії. Тоді образ дозволив тоді авторові «Червону зими» повернутися до життя... Едагат рідків про «батька і воїнда» намерився. А в очі йому чомусь втрапив «Любить Україну». Може, треба було — «Любить Сталіна»?

Стократ клявся. По тому образу в його поезії багато

Два дні слухав ту критику Володимир Миколайович, два дні був сам не що, то згадував Сабурому дачу, де тридцать зачиняли його в божевільно, то листи своєї табірної, які виключили його з партії. Самотою від його засадили в божевільно, коли виключили з партії. Тоді образ дозволив тоді авторові «Червону зими» повернутися до життя... Едагат рідків про «батька і воїнда» намерився. А в очі йому чомусь втрапив «Любить Україну». Може, треба було — «Любить Сталіна»?

Стократ клявся. По тому образу в його поезії багато

Два дні слухав ту критику Володимир Миколайович, два дні був сам не що, то згадував Сабурому дачу, де тридцать зачиняли його в божевільно, то листи своєї табірної, які виключили його з партії. Самотою від його засадили в божевільно, коли виключили з партії. Тоді образ дозволив тоді авторові «Червону зими» повернутися до життя... Едагат рідків про «батька і воїнда» намерився. А в очі йому чомусь втрапив «Любить Україну». Може, треба було — «Любить Сталіна»?

Стократ клявся. По тому образу в його поезії багато

Два дні слухав ту критику Володимир Миколайович, два дні був сам не що, то згадував Сабурому дачу, де тридцать зачиняли його в божевільно, то листи своєї табірної, які виключили його з партії. Самотою від його засадили в божевільно, коли виключили з партії. Тоді образ дозволив тоді авторові «Червону зими» повернутися до життя... Едагат рідків про «батька і воїнда» намерився. А в очі йому чомусь втрапив «Любить Україну». Може, треба було — «Любить Сталіна»?

Стократ клявся. По тому образу в його поезії багато

Два дні слухав ту критику Володимир Миколайович, два дні був сам не що, то згадував Сабурому дачу, де тридцать зачиняли його в божевільно, то листи своєї табірної, які виключили його з партії. Самотою від його засадили в божевільно, коли виключили з партії. Тоді образ дозволив тоді авторові «Червону зими» повернутися до життя... Едагат рідків про «батька і воїнда» намерився. А в очі йому чомусь втрапив «Любить Україну». Може, треба було — «Любить Сталіна»?

Стократ клявся. По тому образу в його поезії багато

Два дні слухав ту критику Володимир Миколайович, два дні був сам не що, то згадував Сабурому дачу, де тридцать зачиняли його в божевільно, то листи своєї табірної, які виключили його з партії. Самотою від його засадили в божевільно, коли виключили з партії. Тоді образ дозволив тоді авторові «Червону зими» повернутися до життя... Едагат рідків про «батька і воїнда» намерився. А в очі йому чомусь втрапив «Любить Україну». Може, треба було — «Любить Сталіна»?

Стократ клявся. По тому образу в його поезії багато

Два дні слухав ту критику Володимир Миколайович, два дні був сам не що, то згадував Сабурому дачу, де тридцать зачиняли його в божевільно, то листи своєї табірної, які виключили його з партії. Самотою від його засадили в божевільно, коли виключили з партії. Тоді образ дозволив тоді авторові «Червону зими» повернутися до життя... Едагат рідків про «батька і воїнда» намерився. А в очі йому чомусь втрапив «Любить Україну». Може, треба було — «Любить Сталіна»?

Стократ клявся. По тому образу в його поезії багато

Два дні слухав ту критику Володимир Миколайович, два дні був сам не що, то згадував Сабурому дачу, де тридцать зачиняли його в божевільно, то листи своєї табірної, які виключили його з партії. Самотою від його засадили в божевільно, коли виключили з партії. Тоді образ дозволив тоді авторові «Червону зими» повернутися до життя... Едагат рідків про «батька і воїнда» намерився. А в очі йому чомусь втрапив «Любить Україну». Може, треба було — «Любить Сталіна»?

Стократ клявся. По тому образу в його поезії багато

Два дні слухав ту критику Володимир Миколайович, два дні був сам не що, то згадував Сабурому дачу, де тридцать зачиняли його в божевільно, то листи своєї табірної, які виключили його з партії. Самотою від його засадили в божевільно, коли виключили з партії. Тоді образ дозволив тоді авторові «Червону зими» повернутися до життя... Едагат рідків про «батька і воїнда» намерився. А в очі йому чомусь втрапив «Любить Україну». Може, треба було — «Любить Сталіна»?

Стократ клявся. По тому образу в його поезії багато

Два дні слухав ту критику Володимир Миколайович, два дні був сам не що, то згадував Сабурому дачу, де тридцать зачиняли його в божевільно, то листи своєї табірної, які виключили його з партії. Самотою від його засадили в божевільно, коли виключили з партії. Тоді образ дозволив тоді авторові «Червону зими» повернутися до життя... Едагат рідків про «батька і воїнда» намерився. А в очі йому чомусь втрапив «Любить Україну». Може, треба було — «Любить Сталіна»?

Стократ клявся. По тому образу в його поезії багато

Два дні слухав ту критику Володимир Миколайович, два дні був сам не що, то згадував Сабурому дачу, де тридцать зачиняли його в божевільно, то листи своєї табірної, які виключили його з партії. Самотою від його засадили в божевільно, коли виключили з партії. Тоді образ дозволив тоді авторові «Червону зими» повернутися до життя... Едагат рідків про «батька і воїнда» намерився. А в очі йому чомусь втрапив «Любить Україну». Може, треба було — «Любить Сталіна»?

Стократ клявся. По тому образу в його поезії багато</

3 ГЛІБИНИ ВІКІВ

Новий рік... Завини люди зустрічають його вроцисто, загідуючи удачу наперед. Знечиня-антистадіонці в чудові поетичні обряди та звичай щедрування, колядування і гасливання, — це одни із покраїнських видів однієї потягу трудової людини до статків, добра, краси, щастя. Поміж ними є обряди з хоральним глибоким у віках, у синій давнині язичницької доби.

За тиждень до Нового року (від Різдва) гурти колядників (хлопців) ходили по дворах і під вікнами або в хаті звеселіли їх мешканці величчальним співом. Конкуту дружину оточував ватажок («безреда»), складався вона з музики, а подекуди й грації народних вистав «Коали», «Маланки», «Вертепу», «Зоря», «Плути» тощо.

В переддень Нового року, тридцять первого грудня, двічата щедрували. Першого січня ходили по хатах засталивники — переважно юнаки і діти. Величчані та поздорові пісні вірши, що звучали в селянських цільних тижднях — створювали атмосферу вроцисті зустрічі Нового року. Виконувані хором щедрівни адресувались кому-небудь із родини. Часто у тексті пісні вставлялося й ім'я того, кому співали щедрівни, наголошувалось на його бандани, що особливо подобалось слухачам. І робило їх щедрівниками. У щедрівках висловлювали побажання мати в наступному році великий і без втрат припід худоби, бідіть, які «дадуть мідочку повні судин».

ШЕДРИК,
ШЕДРИК,
ШЕДРІВОЧКА

Щедрік, щедрівка, щедрівочка, Приметла ластівочка, Стала собі щебетати, Господари викликати: — Війди, війди,

господарю,

Подивися на кошару, Там очевікі покотились, А ягнічки народилися, Тебе товарівесь хороший, Будеш-мати міру

грощей.

Хоч не трохи, та половина, Хоч тебе жінка чорноброда. Щедрік, щедрівка, щедрівочка, Приметла ластівочка.

— Війди, війди,

В ЦІОМУ ДВОРКУ, ЯК У ВІНКУ

В ціому дворку, як у вінку.

Присій, Щедрій вечір, добрий вечір,

Добрим людям на здоров'я!

Там господар, як виноград, Там господиня, як калина, Іого сини, як соноли, І дочки, як панючки, Пісади, сади, сади, сади, Сад-сади, сад, подивилися — Вищий мене, кращий мене. Присій повторюється письмо кожного радика.

ОДИНАДЦЯТИЙ
ЧЕМПІОН

Найголоснішою спортивною сенсацією минулого року стало повернення у великих шахів гросмейстера Р. Фішера. У проведенному на острові Святого Стефана та в Белграді безлімітному матчі він упевнено (10:5, не враховуючи нічій) переміг свого славетного суперника — Б. Спаського. Наша розповідь про те, як два десятиліття тому американець став одинадцятим чемпіоном світу з шахів.

РОБЕРТ Джейкіс Фішер народився 9 березня 1943 р. у Чікаго. Коли хлопчиком він мав два роки, батько — емigrant з Німеччини — покинув сім'ю і після повернення до Європи. Навіть у пору найближчих синовів триумфів, які спілкують, що його звало Гархардом, — скажа згодом Фішер на таку питання не піде. Однак на тіні зачудування, той бед умоляв пересісти на другу дошку і виграти матч у Петросяна (31).

Опісля на черговому конгресі ФІДЕ делегати США просили допустити Роберта Фішера до міжнародного турніру Пальма-де-Мальорки з умовою, що не приступати всім учасникам тих змагань. Як і очікувалося, письмовими пропозиціями відреагували радянські гросмейстери (Смислов, Галлер, Тайманов, Полугаєвський). Шахісти інших країн повільно стянулися зі своєю незгодою, і то усно, «исповідані» Горт в Чехословаччині і Ларсен. Тоді конгрес ухвалив відмінне місце для Фішера з американською квотою. У Шахтах за залагодили швидко: місцеві поступилися (звісно, не за просто так) Пал Бенко, угорець з походженням, який після революційних подій 1956 р. на батьківщині емігрував до Америки.

Грати на шахах Роберта почали з ініціативи народного артиста СРСР Бориса Спаського (12,5:8,5). Роберт Джейкіс Фішер 1 вересня 1972 року став одинадцятим чемпіоном світу з шахів.

Після Фішера багата багато роки не була. На азії він підірвався на міжнародному турнірі в турецькому місті Сусі, американець (будучи лідером!) покинув змагання. Людина неординарної і складної вдачі, він часто завдавав організаторам турнірів чималого клопоту, але його вимоги (наприклад, цікавості тиши в залі, ідеально-ге освітлення, не знаного доти підвищення гонорарів) ішали шахам тільки на користь.

Після Сусі Фішер майже два роки не грав. На азії він участі в міжнародній США, який відбувався відкрив од переслідування становив 3,5 очка (рекорд міжнародних змагань). Едінна поразка він здобув у Денвері, і він став одинадцятим чемпіоном світу з шахів.

А четвертий фіналний матч (Ванкувер, 1972) з Марком Таймановим візгав прісноголовий шаховий звіт, який водівся з турнірів нового циклу в розигріші світової першості. Тут його не задоволила мала кількість (11) гравців, що на короткій дистанції могла спричинитися до прикрайних несподіванок. Інакше ж, Фішер знову позувався поза Борисом Спаським, який вже проміжнін не СРСР, а Франції, теж не має підстав до розгорнування, тим більше, що матч був підпріємством п'ятнадцятимісячним прizoвим фондом.

Там передбачався дводійрівник у силі суперників, програма фахівців була обережна. Але все скінчилось через 19 днів тим, що розгромним результатом 6:0.

Восени 1971 р. Фішер подо-

ляв у Буенос-Айресі третю датчину обороною, перемігши екс-чемпіона світу Тиграна Петросяна — 6:5,2:5. Таким чином, претендентські матчі скінчилися для Фішера загальним рахунком 18,5:2,5 (17 перемог, 3 нічі і лише одна поразка), яким Організатори були в розпорядку — «Знайди відповідь, що його звало Гархардом», — скажа згодом Фішер на таку питання не піде.

Однак на тіні зачудування, той бед умоляв пересісти на другу дошку і виграти матч у Петросяна (31).

Опісля на черговому конгресі ФІДЕ делегати США просили допустити Роберта Фішера до міжнародного турніру Пальма-де-Мальорки з умовою, що не приступати всім учасникам тих змагань. Як і очікувалося, письмовими пропозиціями відреагували радянські гросмейстери (Смислов, Галлер, Тайманов, Полугаєвський). Шахісти інших країн повільно стянулися зі своєю незгодою, і то усно, «исповідані» Горт в Чехословаччині і Ларсен. Тоді конгрес ухвалив відмінне місце для Фішера з американською квотою. У Шахтах за залагодили швидко: місцеві поступилися (звісно, не за просто так) Пал Бенко, угорець з походженням, який після революційних подій 1956 р. на батьківщині емігрував до Америки.

Турнір у Пальмі Р. Фішер завершив близьку: відкрив од переслідування становив 3,5 очка (рекорд міжнародних змагань). Едінна поразка він здобув у Денвері, і він став одинадцятим чемпіоном світу з шахів.

Після Фішера зіграла інша змагання, які відкривалися з ініціативи народного артиста СРСР Бориса Спаського (12,5:8,5). Роберт Джейкіс Фішер 1 вересня 1972 року став одинадцятим чемпіоном світу з шахів.

Після Фішера зіграла інша змагання, які відкривалися з ініціативи народного артиста СРСР Бориса Спаського (12,5:8,5). Роберт Джейкіс Фішер 1 вересня 1972 року став одинадцятим чемпіоном світу з шахів.

Після Фішера зіграла інша змагання, які відкривалися з ініціативи народного артиста СРСР Бориса Спаського (12,5:8,5). Роберт Джейкіс Фішер 1 вересня 1972 року став одинадцятим чемпіоном світу з шахів.

Після Фішера зіграла інша змагання, які відкривалися з ініціативи народного артиста СРСР Бориса Спаського (12,5:8,5). Роберт Джейкіс Фішер 1 вересня 1972 року став одинадцятим чемпіоном світу з шахів.

Після Фішера зіграла інша змагання, які відкривалися з ініціативи народного артиста СРСР Бориса Спаського (12,5:8,5). Роберт Джейкіс Фішер 1 вересня 1972 року став одинадцятим чемпіоном світу з шахів.

Після Фішера зіграла інша змагання, які відкривалися з ініціативи народного артиста СРСР Бориса Спаського (12,5:8,5). Роберт Джейкіс Фішер 1 вересня 1972 року став одинадцятим чемпіоном світу з шахів.

Після Фішера зіграла інша змагання, які відкривалися з ініціативи народного артиста СРСР Бориса Спаського (12,5:8,5). Роберт Джейкіс Фішер 1 вересня 1972 року став одинадцятим чемпіоном світу з шахів.

Після Фішера зіграла інша змагання, які відкривалися з ініціативи народного артиста СРСР Бориса Спаського (12,5:8,5). Роберт Джейкіс Фішер 1 вересня 1972 року став одинадцятим чемпіоном світу з шахів.

Після Фішера зіграла інша змагання, які відкривалися з ініціативи народного артиста СРСР Бориса Спаського (12,5:8,5). Роберт Джейкіс Фішер 1 вересня 1972 року став одинадцятим чемпіоном світу з шахів.

Після Фішера зіграла інша змагання, які відкривалися з ініціативи народного артиста СРСР Бориса Спаського (12,5:8,5). Роберт Джейкіс Фішер 1 вересня 1972 року став одинадцятим чемпіоном світу з шахів.

Після Фішера зіграла інша змагання, які відкривалися з ініціативи народного артиста СРСР Бориса Спаського (12,5:8,5). Роберт Джейкіс Фішер 1 вересня 1972 року став одинадцятим чемпіоном світу з шахів.

Після Фішера зіграла інша змагання, які відкривалися з ініціативи народного артиста СРСР Бориса Спаського (12,5:8,5). Роберт Джейкіс Фішер 1 вересня 1972 року став одинадцятим чемпіоном світу з шахів.

Після Фішера зіграла інша змагання, які відкривалися з ініціативи народного артиста СРСР Бориса Спаського (12,5:8,5). Роберт Джейкіс Фішер 1 вересня 1972 року став одинадцятим чемпіоном світу з шахів.

Після Фішера зіграла інша змагання, які відкривалися з ініціативи народного артиста СРСР Бориса Спаського (12,5:8,5). Роберт Джейкіс Фішер 1 вересня 1972 року став одинадцятим чемпіоном світу з шахів.

Після Фішера зіграла інша змагання, які відкривалися з ініціативи народного артиста СРСР Бориса Спаського (12,5:8,5). Роберт Джейкіс Фішер 1 вересня 1972 року став одинадцятим чемпіоном світу з шахів.

Після Фішера зіграла інша змагання, які відкривалися з ініціативи народного артиста СРСР Бориса Спаського (12,5:8,5). Роберт Джейкіс Фішер 1 вересня 1972 року став одинадцятим чемпіоном світу з шахів.

Після Фішера зіграла інша змагання, які відкривалися з ініціативи народного артиста СРСР Бориса Спаського (12,5:8,5). Роберт Джейкіс Фішер 1 вересня 1972 року став одинадцятим чемпіоном світу з шахів.

Після Фішера зіграла інша змагання, які відкривалися з ініціативи народного артиста СРСР Бориса Спаського (12,5:8,5). Роберт Джейкіс Фішер 1 вересня 1972 року став одинадцятим чемпіоном світу з шахів.

Після Фішера зіграла інша змагання, які відкривалися з ініціативи народного артиста СРСР Бориса Спаського (12,5:8,5). Роберт Джейкіс Фішер 1 вересня 1972 року став одинадцятим чемпіоном світу з шахів.

Після Фішера зіграла інша змагання, які відкривалися з ініціативи народного артиста СРСР Бориса Спаського (12,5:8,5). Роберт Джейкіс Фішер 1 вересня 1972 року став одинадцятим чемпіоном світу з шахів.

Після Фішера зіграла інша змагання, які відкривалися з ініціативи народного артиста СРСР Бориса Спаського (12,5:8,5). Роберт Джейкіс Фішер 1 вересня 1972 року став одинадцятим чемпіоном світу з шахів.

Після Фішера зіграла інша змагання, які відкривалися з ініціативи народного артиста СРСР Бориса Спаського (12,5:8,5). Роберт Джейкіс Фішер 1 вересня 1972 року став одинадцятим чемпіоном світу з ш